

MUSIQA CHOLG‘ULARINING YOSHLAR MUSIQIY TARBIYASIDAGI O‘RNI VA PEDAGOGIK AHAMIYATI

Shahrisabz davlat pedagogika instituti
Musiqiy ta’lim yo’nalishi talabasi Shuhratov Shohrux

Kirish

Musiqqa inson ma’naviy kamolotida muhim o‘rin egallaydi. Yosh avlodni estetik ruhda tarbiyalash, ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda musiqqa ta’limining ahamiyati juda muhim. Musiqqa insoniyat madaniyatining ajralmas qismi bo‘lib, u shaxsning ma’naviy, estetik va intellektual rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, yosh avlodni barkamol shaxs etib tarbiyalashda musiqqa ta’limining kata o‘rni bor. Musiqqa ta’limining asosiy vositalaridan biri esa musiqqa cholg‘ularidir. Musiqqa ta’limining asosiy vositalaridan biri bu — musiqqa cholg‘ularidir. Musiqqa cholg‘ulari orqali bolalar nafaqat ohang va kuyni idrok etadi, balki milliy qadriyatlar, an’analar va madaniy meros bilan ham tanishadi. O‘zbek milliy cholg‘ulari, jumladan Dutor, Tanbur va Doira xalqimizning boy musiqqa merosini ko‘rsatadi.

Musiqqa cholg‘ulari nafaqat tovush chiqaruvchi asbob, balki milliy qadriyatlarni, tarixiy merosni va estetik tafakkurni aks ettiruvchi muhim vositadir. O‘zbek xalq cholg‘ulari, jumladan Doira, Dutor, Rubob, Tanbur, va asrlar davomida xalqimizning musiqqa madaniyatini kuylar bilan to‘ldiriv kelgan.

Mazkur maqolaning maqsadi — musiqqa cholg‘ularining yoshlar musiqiy tarbiyasidagi o‘rni va pedagogik ahamiyatini ilmiy jihatdan muhimdir. Musiqqa cholg‘ularining ta’lim-tarbiya jarayonidagi pedagogik imkoniyatlarini ilmiy jihatdan tahlil qiladi. Ularning yoshlar rivojlanishiga ta’sirini asoslashdan boshqa ijodni tanlamaydi.

Metodologiya

Tadqiqot davomida quyidagi metodlardan foydalanildi:

Ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish

Kuzatish metodi

Taqqoslash va umumlashtirish

Amaliy mashg'ulotlar natijalarini o'rganish

Shuningdek, umumta'lim maktablari va maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa mashg'ulotlari jarayonida cholg'u asboblardan foydalanish muhimligi o'rganildi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, musiqa cholg'ularidan muntazam chalish:

1. O'quvchilarning eshitish qobiliyatini rivojlantiradi.
2. Ritmni his qilish ko'nikmasini shakllantiradi.
3. Estetik didni boyitadi.
4. Jamoada ishlash malakasini oshiradi.

Masalan, torli cholg'ular — Rubob va G'ijjak — ohangni chuqur his qilishni rivojlantirsa, puflab chalinadigan cholg'ular — Nay — nafasni boshqarish va musiqiy ifodani shakllantiradi. Urma cholg'ular, xususan Nog'ora ritm tuyg'usini mustahkamlaydi va bolalarda musiqaga qiziqishni oshiradi. Musiqa cholg'ularining xususiyatlari va tasnifi:

Musiqa cholg'ulari ijro usuliga ko'ra quyidagi guruhlarga bo'linadi:

Torli cholg'ular

Torli cholg'ular tovushni torlarning tebranishi orqali hosil qiladi. Ular kamon bilan yoki tirnab chalinadi.

Masalan, G'ijjak kamon yordamida ijro etilsa, Rubob va Dutor tirnab chalinadi.

Jahon musiqa san'atida Skripka va Gitara keng tarqalgan torli cholg'ular sirasiga kiradi.

Puflab chalinadigan cholg'ular

Bu turdagi cholg'ular tovushni havo oqimi orqali hosil qiladi. O'zbek milliy cholg'ularidan Nay va Surnay keng qo'llaniladi. Jahon musiqa amaliyotida esa Fleyta va Saksafon mashhurdir.

Urma cholg'ular

Urma cholg'ular ritmni belgilovchi asosiy vosita hisoblanadi. Nog'ora va Doira milliy cholg'ularimizdan sanaladi. Ular ansambllarda muhim ritmik tayanch vazifasini bajaradi.

Musika cholg'ularining pedagogik ahamiyati

Musika cholg'ulari bilan shug'ullanish shaxsning har tomonlama rivojlanishiga belgilab beradi:

1. Kognitiv rivojlanish – Cholg'u chalish jarayonida o'quvchi notalarni o'qish, ritmni anglash va eshitish xotirasini rivojlantiradi.
2. Emotsional rivojlanish – Musika his-tuyg'ularni ifoda etish vositasi bo'lib xizmat qiladi.
3. Ijtimoiy rivojlanish – Ansambl yoki orkestrda ijro etish jamoaviylikni shakllantiradi.
4. Estetik tarbiya – Milliy va jahon musiqasini ijro etish orqali did va tafakkur boyiydi.

Muhokama

Musika cholg'ularining tarbiyaviy ahamiyati ko'p qirrali hisoblanadi. Birinchidan, cholg'u chalish jarayoni bolalarda sabr-toqat va intizomni belgilaydi.

Ikkinchidan, musiqiy mashg'ulotlar stressni kamaytiradi va ijobiy emotsional muhit anglatadi.

Milliy cholg'ularni o'rgatish orqali o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash tuyg'usi anglatadi. Shu bilan birga, jahon cholg'ulari — Skripka va Fortepiano — bilan tanishtirish ularning musiqiy dunyoqarashini kengaytiradi. Integratsiyalashgan mashg'ulotlar asosida cholg'ularni qo'llash, ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalarda musiqiy idrokni shakllantirishda samarali natija beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musika bilan shug'ullanuvchi o'quvchilarda diqqat, xotira va tafakkur jarayonlari yuqori darajada rivojlanadi. Ta'lim jarayonida qo'llash metodikasi. Musika cholg'ularidan samarali foydalanish uchun quyidagi metodik yondashuvlar tavsiya etiladi:

Bosqichma-bosqich o'rgatish.

Individual va guruhli mashg'ulotlarni uyg'unlashtirish.

Integratsiyalashgan dars usullaridan foydalanish.

Amaliy ijroga keng o'rin berish.

Ayniqsa, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida oddiy ritmik cholg'ular yordamida bolalarda musiqiy idrokni shakllantirish mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, musiqa cholg'ulari yoshlar musiqiy tarbiyasida muhim pedagogik vosita ekanligini anglatadi. Ular bolalarning intellektual, estetik va ijodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sirni belgilab beradi. Musiqa cholg'ulari ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshiruvchi muhim pedagogik vositadir. Ular yoshlarning estetik, intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Musiqa ta'limida milliy va jahon cholg'ularidan keng foydalanish, ularni o'quv dasturlariga samarali joriy etish dolzarb vazifa etib belgilanadi. Shu bois ta'lim jarayonida milliy va jahon cholg'ularidan samarali foydalanish, ularni o'quv dasturlariga keng joriy etish dolzarb muhim jarayon bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbek xalq musiqa merosi bo'yicha o'quv qo'llanmalar.
2. Musiqa pedagogikasi asoslari.
3. Umumiy musiqa nazariyasi darsliklari.
4. Maktabgacha ta'limda musiqa metodikasi bo'yicha ilmiy manbalar.
5. Milliy cholg'ular tarixi va ularning rivojlanishi haqidagi ilmiy tadqiqotlar.
6. Internet tarmoqlari.